

РЕЦЕНЗИЯ

от .....**Райна Димитрова Гаврилова, проф. д-р, катедра История и теория на културата, Философски факултет, Софийски университет „Св. Климент Охридски“** .....

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен '**доктор**' в област на висше образование ...**3. Социални, стопански и правни науки**.....
професионално направление **3.1. Социология, антропология и науки за културата**.....
докторска програма .....**Науки за културата** .....

Автор: ....**Петко Деянов Георгиев**.....

Тема: **Национална идентичност и фотография (по материали на Народна библиотека и Държавен архив-Пловдив)**

Научен ръководител: **Доц. д-р Красимира Христова Кръстанова**.....

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № Р33-5980 от 21.11.2018 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема **Национална идентичност и фотография (по материали на Народна библиотека и Държавен архив-Пловдив)** за придобиване на образователната и научна степен ‘доктор’ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, докторска програма Науки за културата. Автор на дисертационния труд е Петко Деянов Георгиев – докторант в редовна форма на обучение към катедра „Етнология“ с научен ръководител Доц. д-р Красимира Христова Кръстанова от Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“.

Представеният от .Петко Георгиев комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- нотариално заверено копие от диплома за висше образование (ОКС ‘магистър’)

- заповеди за записване в докторантура;
- заповед за провеждане на изпит от индивидуалния план и съответен протокол за издържан изпит по специалността с успех отл. б;
- протоколи от катедрени съвети, свързани с докладване на готовност за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
- справка за спазване на специфичните изисквания на съответния факултет;

Докторантът е приложил 8 публикации – статии и доклади в периодични научни издания и акти на научни събития.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Петко Георгиев е завършил Етнология със степен бакалавър в ПУ „Паисий Хилендарски” (2005 г.) и е придобил в същия университет степен магистър по Етнология, със специализация културен туризъм и културно проектиране (2007 г.). През 2006 г. започва работа в Регионалната библиотека „Иван Вазов“ в Пловдив като специалист-библиотекар; през 2017 г. е повишен в „главен библиотекар“. Вече като работещ, той придобива допълнителна квалификация в професионалното си направление: завършен курс „Научни и практически изисквания за опазване на документи и книги в колекциите на библиотеки и архиви“ (СУ „Св. Климент Охридски“, 2014 г.) и следдипломна квалификация като библиотекар и библиотекар (ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“, 2017 г.).

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Дисертационният труд на Петко Георгиев е посветен на фотографските материали в публичните колекции, а оптиката през която организира материала – въпросите около националната идентичност. В съвременната ситуация на силна възбуденост около национализма тази перспектива е много навременна, а внимателното оглеждане на документалната основа на изказваните позиции – несъмнено актуална. Самият автор вижда актуалността на темата така: „използване на съвременни методи за осигуряване на достъп и предоставяне на информация“. Формулираните задачи представят стъпките на предприетото

начинание, а изложението доказва спешната необходимост от разумни политики и спешни практически стъпки.

4. Познаване на проблема

Формулираната изследователска задача предполага добро познаване на три основни проблема: колективните идентичности; ролята на институционалните актьори в тяхното конструиране и представяне; мястото на фотографията в съхранението и употребата на историческо наследство в България. Доброто познаване на основните чуждестранни произведения по първата тема и изчерпателното представяне на съществуващата литература по в третата поставят добра основа за анализа на емпиричните данни. Известно усещане за непълнота оставя представянето на българската изследователска традиция в изследването на нацията и национализма, както и относно ролята на културните институции

5. Методика на изследването

Дисертантът построява изследването си по класически образец: започвайки с формулирането на три хипотези и няколко задачи, които да доведат до доказването им. В Увода е заявено намерението подходът да бъде интердисциплинарен и състоящ се документално проучване, анализ на емпиричния материал и неспоменато сред методите, но формулирано в задачите по-подробно представяне на казуси. Изследователят задава и ясна хронологична рамка, която е по-скоро условна отколкото убедителна, но е несъмнено полезна. Текстът започва с реферативно представяне на нацията и национализма (Първа глава), последвано от детайлна критическа реконструкция на историята на фотографските архиви (Втора глава) и завършва с няколко случая, където докторантът прилага това, което нарича „археология“ на отделни казуси.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

В Увода на дисертацията Петко Георгиев заявява ясно предмета на своите изследвания – институционализацията на фотодокументите и по-точно – тяхното набиране, обработване и използване в и през фотоархивите. По-конкретно, той си поставя задачата да изследва „ролята на културните институции и техните специализирани фотографски колекции в процеса на изграждане на националната идентичност“. Първата глава на дисертационния труд е посветена на проблема, който задава интерпретативната рамка на изследването: националната идентичност и връзката ѝ с фотографията. Авторът ясно се позиционира в полето на дебатите около колективните идентичности като използва понятието „националната идентичност“ в единствено число като фиксиран конструкт, който притежава „стойности“. От методологическа гледна точка това може да е теза за дискутиране, но то има несъмнена

приложна стойност, доколкото елиминира една трудна за систематизиране променлива. Авторът съзнава опасностите и предимствата на избраната гледна точка като показва добро познаване на алтернативни теории. Първата подточка – „Нация и национална идентичност“ – е опит да се обозре едно необозримо поле и дисертантът демонстрира адекватна запознатост с основни автори, което гарантира добра основа на изследването му, независимо от липсата на ясна логика на изложението, която да доведе до аргументация на избраната от него дефиниция на основна за работата категория. Това, което безпокои обаче е пропускането на водещите имена в българската изследователска традиция от миналото и настоящето. По въпросите на нацията и национализма има значителен архив от български изследвания (примерна библиография може да бъде видяна тук – <https://balkansbg.eu/bg/bibliographybg.html>), но пространно са ползвани двама автори (Годоров и Неделчева) и напълно пренебрегнати други, доста по-интересни имена. Това е довело до обстоятелствено цитиране във втората подточка, посветена на формирането на национална идентичност сред българите, на съчинения, които рециклират тези на българската историография с поне 40-годишна давност и неспоменаване както от използвания автор, така и от дисертанта на Мирослав Хрох, който дискутира представените тук фази на национализма. Поради това втората подточка – „Народно съзнание и национална идентичност на българите“ – олеква. Припомнянето на факти от учебниците по история с нищо не поправя впечатлението. Да не говорим за цитирането без коментар на клишета, произведени през емпирично богатата, но методологически безплодна социалистическа историография: какво означава фразата „представа за национално достойнство“, например (с. 32). Интересни и приносни тук са именно тези аспекти, които са стъпки към изследване на променящата се роля на визуалното изобщо, които обаче се губят сред един по същество непълен реферат. Имам предвид, например, пасажите посветени на Николай Павлович. Много по-интересно би било да се коментира как образността на предмодерното общество се трансформира в новата културна ситуация, което да се свърже с трета подточка – „Текстове и фотографии – фотографията като текст“. Тук авторът оглежда и коментира важната връзка между образа и текста и демонстрира запознатост с основни идеи в тази област. Този раздел е много по-плътен, особено където се опира на опита на автора и той коментира уверено и професионално. Връзката снимка-текст както и проблематичността на фотографията като еднозначен документ са коментирани интелигентно и въвеждат по подходящ начин основната част на изследването.

Втората глава на дисертацията разглежда ролята на културните институции в светлината на споделяната от автора теза, че държавните институции имат ключова роля във формирането на големия национален наратив, който авторът, както бе отбелязано по-горе,

идентифицира с националната идентичност (независимо, че на места – с.152 – заема една по-критична гледна точка). Тук се проявява силата и компетентността на автора. Петко Георгиев систематизира и представя историята на библиотеките и архивите и по-специално на фотографските им сбирки, като не само демонстрира отлично познаване на полето и усет за извеждане на важните наблюдения, но коригира ред неточности, наследявани и преповтаряни в литературата. Тук дисертантът демонстрира изчерпателно и промислено познаване както на фотографските колекции, така и на обстоятелствата около тяхното натрупване, сигниране, публикуване и дигитализиране. Тази авторитетна и критична история, включващо както личностите, така и външните за институциите събития, които я създават; показването на някои механизми за манипулиране на информацията; статистиката за посещаемостта на архива през 1950-те години, са сред основните приноси на дисертационния труд.

Третата глава е посветена на детайлното изследване на няколко казуса – колекции от снимки, обединени сюжетно, тематично или според авторството. Дисертантът нарича прилагания от него метод археология и разбира под това детайлно проследяване на обстоятелствата около появата на снимките в архивите, идентифицирането и описването им, както и ролята им в изграждането на големия национален наратив. Петко Георгиев съзнателно (предполагам) се въздържа от коментари около обстоятелствата и интенциите при правене на снимките, доколкото избраната от него гледна точка е институционалната – как институциите „се справят“ с опърничавостта на визуалния материал. Там, където това е развито – например при случаите с Левски и Бенковски – плодотворността на метода е несъмнена. Въпрос, който се нуждае от прецизиране е как дисертантът установява, че серия фотографии (обсъждани в първата подточка) „са тематично свързани с Пловдив и националните борби за църковна независимост“ – ако за Пловдив това е ясно и обяснимо: втората дефиниция се нуждае от изясняване на критериите и вероятно по-обмислено формулиране на общата им категория.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Както вече споменах, основните приноси на дисертационния труд са в областта на историографията, библиографията и архивистиката. Изследването и проблематизирането на един особен тип документи (фотографиите) във връзка с институционалния им живот са наистина нови, направена е съществена стъпка в тази насока и са поставени основите за бъдещи интересни проучвания. Детайлното изследване на този институционален живот; систематизирането на материалите; запълването на празноти; издирването на нови обстоятелства и коригирането на дълго съществуващи грешки са други значителни приноси. Осветени са „процесите довели до натрупването на тези масиви“ през годините (с. 132);

особено ценна е информацията за дигитализирането на фотоархивите през последните 15-20 години, която може да послужи за развитие и унифициране на архивите. Авторът убедително защитава възможностите на метода на изследване на случаите („библиотечната археология“), който в бъдеще може да се обогати и развие.

В заключение, поставените в Увода цели и задачи и формулираните хипотези са уместно формулирани и защитени с добросъвестно приведения и адекватно организиран емпиричен материал. (С изключение на последната „хипотеза“ – за превръщането на библиотеките и архивите от места на знанието в „гробница на знанието“, която е публицистично привлекателна, но научно недоосмислена.)

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

В материалите за защитата бяха предоставени копия от 8 научни текста на Петко Георгиев, публикувани след зачисляването му за докторант. Всичките те са самостоятелни и оригинални и представляват статии в периодични научни издания (3 статии в 3 различни издания, едно от които реферирано); статии в периодични и единични сборници (3) и 2 доклада на научни форуми, отпечатани като отделни сборници, единият от тях с международно участие на чужд език (руски). Всичките статии са в предметната област на дисертацията, като 6 от тях представят и задълбочават отделни проблеми, дискутирани в дисертацията, а две са посветени на свързани, но различни казуси.

9. Лично участие на докторанта

Личното участие на докторанта започва със самото изследователско намерение: включването му в дигитализирането на фотоархива на Регионалната библиотека “Иван Вазов“ (РБ) в Пловдив, когато установява наличието на „Огромна масив от несистематизирана информация, под специален режим на съхранение, без външен достъп и публичен научен обмен“. През следващите години той се включва в различни проекти за обединяване и дигитализиране на библиотечното и архивно наследство, което му позволява да добие общ поглед и задълбочено познаване на обектите на изследване. Работата е изцяло самостоятелна и основана на сериозно лично проучване на емпиричния материал.

10. Автореферат

Приложеният автореферат коректно представя дисертационния труд и основните наблюдения във всяка част. Изброените от докторанта приноси са реално оценени.

11. Критични забележки и препоръки

Основните ми препоръки бяха споменати в коментарите към отделните глави, но тук бих повторила, че първият параграф на първа глава, който е замислен като състояние на изследователското поле не изпълнява предназначението си и при евентуална публикация би следвало да се съкрати значително, като се преформатира като защита на избраните от автора определения на ключовите категории, с които работи. Неприятно впечатление прави непознаването на българската литература и пълното отсъствие на важни автори. Същото се отнася и в общите наблюдения за ролята на институции в процесите на формиране на нация и национална идентичност, които са изследвани и коментирани от автори като Румен Даскалов, Иван Еленков, Лъчезар Стоянов и др. Заявеният в началото хронологичен обхват има нужда от по-убедителна защита и коментиране в главите. Интересно би било да видим някаква типология и коментар на тази типология на снимките, до които авторът ограничава изследването си (създадени до 1900 година): колко от тях са групови и колко портретни, на колко от тях присъстват жени, колко от тях са в инсценирана обстановка, в колко от тях заснетите са се преобличали и т.н. Това са все въпроси, които имат отношение към изграждането на националния разказ.

12. Лични впечатления

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Ако текстът бъде подготвен за публикуване, дългата дискусия около нацията и националната идентичност следва да бъде съкратена до кратко представяне на избраните от автора работни дефиниции. Паралелно с това, би могло да се разширят коментарите около ролята на образността в модерната епоха (Електронното списание „Пирон“, например, има два броя – бр. 6 и 9, – посветени на темите „Визуална култура“ и „Визуална антропология“, които включват както превод на важни съвременни текстове, така и интерпретации на отделни случаи – <http://piron.culturecenter-su.org/category/vizualna-kultura/>)

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Предложеният за обсъждане и защита дисертационният труд *съдържа научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и *отговаря* на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати *съответстват* на специфичните изисквания на катедра Етнология.

Дисертационният труд показва, че докторантът(ката) Петко Георгиев **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’** на Петко Деянов Георгиев в област на висше образование **3. Социални, стопански и правни науки**, професионално направление 3.1. **Социология, антропология и науки за културата**, докторска програма **Науки за културата**
13.01. 2019 г.

Рецензент: .....

.....Проф. д-р Райна Гаврилова.....